

ZURN6311 DOTAZNÍKOVÝ
VÝZKUM: STRUKTURA
DOTAZNÍKU

Lenka Dědková

POŘADÍ POLOŽEK V DOTAZNÍKU

- Mělo by mít nějakou vnitřní logiku – různá (podle potřeb konkrétního výzkumu)
- **Od obecnějších položek ke konkrétnějším**
  - Nejdřív se ptát např. na obecnou položkou na používání médií, až potom na konkrétní aplikace/platformy/média
  - Obecnější položky respondenta pomalu vtáhnou do tématu, které se pak konkretizuje
- **Od snazších k obtížnějším**
  - Snazší ve smyslu komplikovanosti otázky, vybavitelnosti odpovědi, rozhodování nebo jako snadnost formátu odpovědi
  - Zahřívací položky
  - Díky nim respondent zjistí, jak dotazník funguje, jak mu to jde rychle – pomáhá „usadit se“ v situaci sběru dat
- **Od méně citlivých k citlivějším**

POŘADÍ POLOŽEK V DOTAZNÍKU

- **Podobně tematické položky dát k sobě, tvořit tematické sekce**
  - Týká se víc dlouhého dotazníku, který pokrývá více různých témat
  - Např. Sekce 1: demografie, Sekce 2: sledování médií, Sekce 3: vlastnosti respondenta, Sekce 4: vztahy s lidmi...
- **Pozor na efekt pořadí**
  - Naše odpovědi na konkrétní položky jsou ovlivněny předchozími otázkami
  - Jak byste ohodnotil/a svoji spokojenost se svým partnerským vztahem?
  - Celkově vzato, jak spokojená/ý jste se svým životem?
    - V tomto pořadí by respondent měl tendenci v druhé otázce vyloučit partnerský vztah
- **Dlouhý dotazník – efekt únavy**
  - Na konec dotazníku dejte jednodušší a méně důležité koncepty
  - To, co je pro vás nejdůležitější by tím pádem mělo být někde uprostřed

POŘADÍ POLOŽEK V DOTAZNÍKU

- **Na konec:** respondent by měl odcházet s dobrým pocitem
  - Debriefing
  - Ale je fajn i na konec dát příjemné položky – neskončit něčím obtížným, traumatickým, citlivým

POLOŽKY K POPISU VZORKU

- Respondenty musíme popsat tak detailně, jak je možné a se specifickým důrazem na ty proměnné, které mohou být důležité pro adekvátní interpretaci zjištění
  - Obrovsky důležité u convenience vzorků
  - Na co vše se ptát záleží na VO
    - Co budou důležité proměnné pro popis vzorku, pokud se zabýváme výzkumem o studijní úspěšnosti univerzitních studentů?
    - Co když děláme výzkum o používání eHealth aplikací na chytrém telefonu?
    - Co když o postojích k uzákonění sňatků mezi stejnopohlavními páry?
- Základem bývají sociodemografické proměnné, ale často i další proměnné navíc
- Popis vzorku je důležitý nejen pro interpretaci zjištění, ale i pro snadnější porovnání výsledků napříč výzkumy, replikaci,...

KAM JE DÁT?

- **Nikdy nedávat doprostřed dotazníku**
  - Začátek nebo konec
- **Proč mít demografické proměnné na začátku:**
  - Je to poměrně časté, lidé jsou na to zvyklí
  - Když lidé „odpadnou“ během vyplňování dotazníku, díky demografiím můžeme aspoň porovnat, v čem se liší od těch, kteří ho dokončili
  - Na konci mohou vést k nižší ochotě na ně odpovědět – na konci mívají **větší podíl missing values**
  - Když chceme filtrovat verze dotazníku podle demografií nebo jimi kontrolujeme, zda respondent patří do našeho vzorku, nebo kontrolujeme naplněnost kvót
  - Výzkumy ukazují, že pořadí soc-dem proměnných (začátek – konec) neovlivňuje odpovídání na otázky v dotazníku
- **Kdy je mít na konci:**
  - Pokud by odpovědi na ně mohly ovlivnit odpovídání na další otázky – některá témata vůči tomu mohou být náchylnější než jiná
    - Např. výzkum o femininních a maskulinních rysech – pokud se nejdřív zeptáme na gender, může to respondenty víc naladit na stereotypní odpovědi
  - Pokud by demografie na začátku narušily flow výzkumu (např. dotazník, který má hodnotit právě zažitou lekci mediální gramotnosti)
  - Pokud se ptáme na něco opravdu citlivého pro naši populaci, může na začátku dotazníku odradit (příjmy, sexuální orientace)

Editorial - Hughes et al. (2016): Rethinking and updating demographic questions: Guidance to improve descriptions of research samples.

JAK SE PTÁT: GENDER

How do you currently describe your gender identity?

Please specify: _____

I prefer not to answer

Nebo kategorie

The updated coding list would include: (a) man, male, or masculine; (b) transgender man, male, or masculine; (c) transgender woman, female, or feminine; (d) woman, female, or feminine; (e) gender nonconforming, genderqueer, or gender questioning, (f) intersex, disorders of sex development, two-spirit, or other related terms; (g) no response; and (h) prefer not to answer.

- V českém prostředí pro některé typy populací by taková otázka nefungovala
- Pro běžné výzkumy nás tak detailní dělení nezajímá
  - Obvykle ok muž – žena, ale poskytnout i možnost „else“ pro ty, kteří se nedokážou zařadit (nebinární, questioning..)
- V otázce je fajn ptát se „Vyberte, co pro vás platí“ než „Jste:“

„ELSE“

- Jsou odpovědi vyčerpávající?
- Pokud je nepotřebujeme mít – ale respondentům může nějaká odpověď chybět, přidáváme „else“ možnost
  - „něco jiného“
  - „jinak“
  - „jinde“
  - „jiné“
  - ..
- Někdy se dává s možností doplnit textem, co platí – pokud ale neplánujete odpovědi analyzovat, doporučujeme se nedoptávat

JAK SE PTÁT: VĚK

- Lepší ptát se na konkrétní věk než na věkové kategorie
- Pokud nemáte obecnou populaci s širokým věkovým rozpětím, dávejte rolovátka nebo single-choice question spíše než otevřenou odpověď (překlepy)
- Obecnější poučka: pokud se lze zeptat (smysluplně) diferencovaněji, doporučujeme to udělat
  - Rekódovat na kategorie si v datech dokážete sami
  - Některé kategorie mohou v lidech budit nelibost 😊 a tendenci zaškrtnout mladší kategorii

JAK SE PTÁT: SOCIOEKONOMICKÝ STATUS

- Různé indikátory, ze kterých si lze vybrat
- **Zaměstnání**
  - Typ pracovního poměru (částečný, plný úvazek), OSVČ nebo se lze zeptat, kolik hodin pracují týdně (plný úvazek 40)
  - Klasifikace zaměstnání: různé kategorie, CZ-ISCO (https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_zamestnani_-cz_isco-)
  - Místo „nezaměstnaný“ je lepší „v současnosti bez zaměstnání“
  - Nezapomenout na specifické kategorie (rodičovská dovolená, důchod, dát možnost „else“)
- **Výše příjmů**
  - Tady je lepší ptát se v kategoriích než na konkrétní příjem
  - Citlivá otázka – vždy poskytnout možnost neodpovědět
  - Případně se lze ptát subjektivně: Jak vychází vaše domácnost s celkovým měsíčním příjmem?
    - (1) s velkými obtížemi; (2) s obtížemi, (3) s menšími obtížemi; (4) docela snadno; (5) snadno; (6) velmi snadno (ČSÚ položka)

JAK SE PTÁT: SOCIOEKONOMICKÝ STATUS

- **Vzdělání**

- Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED: <http://www.nuv.cz/vystupy/nova-klasifikace-vzdelani-v-europassu>
- Pro výzkumy moc podrobná, stačí:
  - (1) neukončené základní,
  - (2) základní,
  - (3) středoškolské bez maturity,
  - (4) středoškolské s maturitou,
  - (5) vysokoškolské (vč. vyšší odborné školy)
- Někdy i dělní jen primární, sekundární, terciární (do závorky příklady, co tam patří)
- Pozor u vzorků, které získáváte ve vaší sociální bublině:
  - Zajímá vás nejen dokončené – potřebuje typicky zachytit i podíl aktuálních studentů VŠ

JAK SE PTÁT: SOCIOEKONOMICKÝ STATUS

- Žebřík
  - The MacArthur Scale of Subjective Social Status (Adler & Stewart, 2007)
- Think of the ladder as representing where people stand in their communities. People define community in different ways, please define it in whatever way is most meaningful to you. At the top of the ladder are the people who have the highest standing in their community. At the bottom are the people who have the lowest standing in their community. Where would you place yourself on the ladder? Please place a large 'X' on the rung where you think you stand in this time in your life, relative to other people in your community (MacArthur Research Network on SES and Health, 2008, question 1)

JAK SE PTÁT: PARTNERSKÝ VZTAH

Are you currently in a romantic relationship with a partner or partners?

No

Yes, one partner

Yes, I have multiple partners

If you answered yes, are you? (Mark all that apply):

Not applicable

Married or in a civil union, and living together

Married or in a civil union, and living apart

Not married or in a civil union, and living together

Not married or in a civil union, and living apart

- Editorial Hughes et al. (2016): Rethinking and updating demographic questions: Guidance to improve descriptions of research samples
  - **Víc proměnných: věk dětí, bydliště, handicapy, sexuální orientace (detailně popsaná)**

INSTRUKCE

- Porozumění celkové logiky a instrukcím dotazníku výrazně ovlivňuje odpovědi (jak se odpovídá, jak to celé funguje, které otázky odpovídají první)
- **Self-completion:** větší důraz na dobré instrukce než pokud máme tazatele

EU Děti Online II (31/03/2010)

Věk 9-10 LET

JAK VYPLNIT TUTO ČÁST DOTAZNÍKU

- Prosím, přečti si pečlivě každou otázku a nespěchej s odpovědí
- Odpovídej jednoduše tím, že dáš fajfku do políčka vedle Tvoji odpovědi.
- Nemusíš odpovídat na všechny otázky. **„Slova napsaná takhle“ jsou pokyny**, které Ti řeknou, na které otázky máš odpovídat.
- **Prosím nezapomeň číst text v šedých kolonkách**, ten je velmi důležitý pro pochopení otázky.
- **Pokud tam bude nějaká otázka, na kterou nemůžeš nebo nechceš odpovědět**, jen odškrtni Nevím nebo Nechci odpovědět a přejdi na další otázku.
- Jestli budeš mít jakékoliv otázky během toho, co budeš vyplňovat dotazník, **zeptej se prosím tazatele**.

Tenhle průzkum je jen o Tobě, takže je opravdu důležité, abys odpovídal/a co nejpravdivěji. Prosím neboj se, že ostatní lidi, které znáš, uvidí tvé odpovědi – to se nestane.

INSTRUKCE

- Filtrovací otázky a follow-up otázky
  - Je potřeba respondenta opravdu dobře navést
- Online jednodušší díky možnosti adaptivního testování (automatické vyfiltrování ne/relevantních otázek)

Populace: dospělí lidé s bankovním účtem

22. Používáte ke svému účtu ONLINE BANKOVNICTVÍ, ať už na počítači, chytrém telefonu či tabletu?

- ne → pokračujte na otázku 34
- ano

23. Používáte ke svému bankovnímu účtu internetové bankovníctví na POČÍTAČI?

- ne → pokračujte na otázku 26
- ano

24. Jak dlouho používáte internetové bankovníctví na počítači?

_____ roky/let

Viděl/a jsi v POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH na internetu něco, co Tě nějakým způsobem obtěžovalo? Například, cítil/a ses nepříjemně, rozhozeně, nebo jsi cítil/a, že bys to radši neměl/a vidět?

PROSÍM, ZAŠKRTNI JEN JEDNO POLÍČKO

- Ano
- Ne
- Nevím
- Nechci odpovědět

Přejdi na otázku dole

Prosím přejdi na
ČÁST B

Jestliže jsi odpověděl/a ano, jak často jsi viděl/a za posledních 12 MĚSÍCŮ na internetu něco, co tě obtěžovalo?

PROSÍM, ZAŠKRTNI JEN JEDNO POLÍČKO

- Každý den nebo téměř každý den
- Jednou nebo dvakrát týdně
- Jednou nebo dvakrát měsíčně
- Méně často
- Nevím

A

B

C

D

INSTRUKCE

- U neobvyklých formátů odpovědí nebo u populací, kde lze očekávat malou zkušenost s dotazníky - přidat cvičné otázky.

Tady je obrázek žebříku. Představ si, že tento žebřík znázorňuje postavení lidí v naší zemi. **ZAŠKRTNI PROSÍM POLÍČKO, KDE SI MYSLÍŠ, ŽE JSI TY A TVÁ RODINA.**

Na vrcholu žebříku jsou lidé, kteří se mají nejlépe - ti, kteří mají nejvíce peněz, nejlepší vzdělání a nejuznávanější zaměstnání

V dolní části jsou lidé, kteří se mají nejhůř - ti, kteří mají nejméně peněz, jsou nejméně vzdělání a mají nejméně uznávané nebo žádné zaměstnání

☐	10
☐	9
☐	8
☐	7
☐	6
☐	5
☐	4
☐	3
☐	2
☐	1
☐	0

Nevím

Nechci odpovědět

ATTENTION CHECKS

- Používají se hlavně v online panelech

Co platí pro tvé rodiče?				
Můžu jim říct téměř cokoliv	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí
Často si spolu dlouze povídáme jen tak o ničem	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí
Rád/a se s nimi bavím, i když spolu nesouhlasíme	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí
Rádi vyslechnou můj názor, i když s ním nesouhlasí	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí
Povzbuzují mě, abych dával/a najevo, jak se cítím	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí
Často říkají věci jako "my máme pravdu a ty do toho nemluv"	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí
Pro mé rodiče je důležité, aby nade mnou měli kontrolu	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí
Na tuto otázku odpovězte spíše platí	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí
Štvou je moje názory, když jsou jiné než jejich	vůbec neplatí	spíše neplatí	spíše platí	naprosto platí

LITERATURA

- Gideon, L. (Ed.). (2012). *Handbook of survey methodology for the social sciences*. New York: Springer.
- Groves, R. M., Fowler Jr, F. J., Couper, M. P., Lepkowski, J. M., Singer, E., & Tourangeau, R. (2009). *Survey Methodology* (Vol. 561). John Wiley & Sons.
- Hughes, J. L., Camden, A. A., & Yangchen, T. (2016). Rethinking and updating demographic questions: Guidance to improve descriptions of research samples. *Psi Chi Journal of Psychological Research*, 21(3), 138-151.
- Schacter, D. L. (1999). The seven sins of memory: insights from psychology and cognitive neuroscience. *American psychologist*, 54(3), 182.
- Tourangeau, R., Ripps, L. J., Rasinski, K. (2000). *The psychology of survey response*. Cambridge University Press.